

Náš rozhovor**Rozhovor s profesorem
Vladimírem Palyzou**

Vážený pane profesore, nedávno jste oslavil sedmdesátku. Mohu vám při této příležitosti položit několik otázek?

Zajisté, ale v mém věku to bude s rizikem: problémem může být relevance odpovědí. Ta se mění k horšímu s časovým odstupem od dané události. Je známo, že si totiž po určité době mnohé věci idealizujeme.

Lékařskou fakultu jste studoval na přelomu padesátých a šedesátých let. Jaké máte vzpomínky na tuto dobu? Jaká byla atmosféra na fakultě v té době?

Především to byla doba, kdy si posluchač nemohl moc „vymýšlet“. Měl mnohé, nám nyní neznámé povinnosti: tak třeba na zkoušky se vypisovali všichni členové studijní skupiny pohromadě (bez výjimky!) na jedinou hodinu.

Kdo se nedostavil, měl nedostatečně, 3. termín se neuděloval automaticky. Byla velká hrozba opakování ročníku a to s celým jeho programem.

K „bontonu“ patřilo absolvovat během studia 2–3 několikátýdenní prázdninové zemědělské brigády na Šumavě. Samozřejmě byly ještě účasti na podzimních sklizních brambor a cukrové řepy. Muži také absolvovali během studia vojenskou přípravu, která zahrnovala několik prázdninových soustředění.

Na fakultu jsme přicházeli v 17 letech. Já konkrétně v r. 1957, pouhé 4 roky po zrušení poválečného přidělového systému a souběžně tehdy (1953) provedené drastické měnové reformy. Chci tím říct, že se žilo velmi skromně – ten přidělový systém zahrnoval veškeré potraviny, obuv a oblečení. Kromě „lístků“ jste samozřejmě museli mít peníze na zaplacení.

Zrušení přidělového systému vedlo k prudkému růstu cen, měnovou reformou byly prakticky nulovány veškeré úspory.

Skutečnost, že se studenti většinu prázdninového času účastnili brigád, aby si vydělali potřebné peníze, byla tedy zcela běžná. Výhodou bylo, že jsme vcelku velmi snadno sehnali práci. Už před maturitou jsem se „zavedl“ na Výstavišti – byly to převážně stavební, stěhovací a montážní práce. Býval jsem tam velmi spokojen, mnohým věcem jsem se naučil a dostal se na jinak nepřístupná místa – např. na věž pavilonu G, rád vzpomínám na střechy pavilonů skupiny A na prstenech ve vrcholu kopule pavilonu Z. Bohužel jsem tehdy nevládnul fotoaparát.

Mzda byla v tehdejších relacích 4,50 Kč za hodinu, což je asi dnešních 45 Kč. Průměrná měsíční mzda občana přesahovala o nějakou storkorunu 2.000 Kč.

Mnohé nesnáze jsme překonali právě díky svému mládí. Bolesti při studiu byl nedostatek učebnic. Nezdarý posluchači se braly politicky – zvažovalo se, zda dát novou šanci (opakování) někomu, kdo neměl „kádrový původ“ (rodiče v KSČ a dělníci neb družstevníci). Já ten „kádrový původ“ neměl, a tak jsem se snažil studovat tak, abych byl úspěšný u zkoušek, což se mi dařilo. Byla to jakási motivace hrozbou.

Začátek 60. let ještě nebyl spojen s nějakou liberalizací ve společnosti. Ale byla to nádherná léta – v r. 1960 jsem se podílel (jako medik a člen Červeného kříže) na zdravotnickém zabezpečení Spartakiády v Praze a měl jsem tehdy možnost např. shlédnout jedno z prvních představení Semaforu. K tomu není co dodat.

Ano, měli jsme nedostatek peněz, ale dalo se s tím určitým způsobem vycházet: třeba na té Spartakiádě jsem míval službu 24 hodin a pak vždy 48 hodin volna. Vzhledem k tomu, že jsem měl volnou jízdenku na pražskou MHD a mnohé památky byly zdarma přístupné, nezbyvalo než vzít knihu-průvodce a poznávat Prahu, kterou jsem do té doby neznal. (Praha si tehdy dávala záležet jako výkladní skříň socialismu: „Socialismus u nás zvítězil!“ bylo napsáno na Strahově a přejmenovali nás na „Československou socialistickou republiku“.)

Mnohé věci se zdají být z dnešního pohledu neuvěřitelné: abych ušetřil 29 Kčs za vlak do Opavy (kde jsem měl příbuzné), jezdil jsem na prázdniny na kole. Nebralo se to tragicky – byla to jen otázka, zda ujedu za den 150 km.

Mímochodem, loni jsme s mou ženou (na cyklistické dovolené) ujeli v jednom dni přes 65 km bez větších obtíží. Ač jezdíme na kole pravidelně, víc jsem v posledních letech nezkoušel. (Dnes je to také otázka vybavení: jezdím na „GT Transeo 1.0“, o kterém by se mi dříve ani nemohlo zdát.)

Na které učitele si nejvíce vzpomínáte. Bral jste si z někooho později, kdy jste již pedagogicky působil, za příklad?

Měl jsem velice rád doc. MUDr. Miroslava Ševelu, CSc., z našeho Biochemického ústavu. Zabýval se stanovením enzymů pro diagnostické účely. Bylo to v době, kdy soupravy chemikálií ke stanovením ještě u nás nebyly dostupné. Snažil jsem se po pomoci od něho mnohému naučit.

Než jsem se vrátil z vojenské služby (kterou nám prodloužili na dvojnásobek!), doc. Ševela zemřel (ve 46 letech na leukemii). Pamatuji si ho jako člověka, který měl ve svých věcech i v činnosti systém a který byl nesmírně lidsky vlnivý vůči ostatním.

Vysloveně pedagogický vzor v jedné osobě jsem neměl.

Po ukončení studia jste na Lékařské fakultě začal působit na Biochemickém ústavu. Po několika letech jste však odešel a začal působit ve zdravotnictví. Chcete mluvit o tomto období?

Problém vznikl v tzv. „období konsolidace“, tedy začátkem 70. let. Byl jsem ve vědecké přípravě pro získání tehdejší hodnosti CSc., školící pracoviště jsem měl na dnešní 1. LF UK v Praze. Podle programu jsem na rozhraní roků 1972/73 ukončil a odevzdal práci. Jenže k obhajobě bylo náhle nutné další schvalování stranickými orgány a to se mi nedařilo získat.

Když to trvalo několik let, pochopil jsem, že tu práci asi neobhájím.

Chodil jsem od dveří ke dveřím a žádal o řešení situace. Zpravidla mi dali vyplnit nový, šestistránkový kádrový dotazník, napsat nový životopis a tím vše skončilo. (Xeroxovat se to nedalo, rozmnožovací stroje nebyly běžným lidem přístupné.)

Na dokreslení situace: jednou jsem se také snažil znovu objednat u děkana LF (prof. Bednařík), ale sekretářka mi řekla, že je služebně v NDR. Za hodinu nato jsem jej potkal. (Náš ústav a děkanát bývaly na stejném podlaží.)

Usiloval jsem tedy co možná nejrychleji získat atestaci I. stupně v klinické biochemii. Pro zdravotnictví jsem totiž neměl kvalifikaci. Podařilo se v r. 1974. Na 1. máje 1976 jsem už nebyl zaměstnancem fakulty, nastoupil jsem v Hybešově chirurgické nemocnici (tehdy součást MÚNZ Brno, nyní „Delta“). Pobyl jsem tam 7 let. Adaptaci bývalého obytného domu jsme vybudovali na tehdejší dobu (1979) moderní laboratoře Oddělení klinické biochemie, které jsem vedl. V r. 1981 jsem složil atestaci 2. stupně v klinické biochemii. Kupodivu, nebyly kádrové námítky.

A pak jsem „byl vyhrán“ na konkurz (tedy výběrové řízení) do Úrazové nemocnice. Minimální požadavky na výběrové řízení byly formulovány podle mne (2 atestace, délka praxe, odborná příprava, publikace a také možnost brzkého získání vědecké hodnosti).

Ředitelem Úrazové nemocnice byl totiž jmenován prof. MUDr. Jaroslav Míček, CSc., do té doby přednosta Hybešovy nemocnice.

a ten se rozhodl vzít si něco přes 10 lékařů z Hybešovy nemocnice s sebou do „úrazovky“. Já byl jedním z nich, bylo tam volné místo na Oddělení klinické biochemie.

Situace byla náhle jiná, protože jsem se stal zaměstnancem instituce přímo řízené Ministerstvem zdravotnictví. Úrazová nemocnice byla Výzkumným ústavem traumatologickým a ve výzkumných ústavech byla hodnost CSc. žádoucí.

Po složení nových zkoušek a aktualizaci některých teoretických částí kandidátské práce jsem po 12 letech od dokončení tu práci přeje jen v Praze obhájil (1985).

Prof. Jaroslav Michek, ředitel Úrazové nemocnice, zařídil konkurz „na míru“ i ono chybějící razítko MěstV KSC nutné pro obhajobu.

V Úrazové nemocnici nás byla fada s pochroumaným kádrovým profilem. Říkali jsme tomu „Michkova polepšovna“. Ono se tam té-

měř neschůzovalo, ale zato pracovalo; to byl značný rozdíl od fakulty té doby. A práce byla zajímavá a přinášela výsledky.

Pro moji další práci byla neobyčejně příznivá skutečnost, že Úrazová nemocnice (jako výzkumný ústav) byla Vědeckou radou MZd ČR schválena pro klinické zkoušení řady léčivých přípravků. Byl jsem v některých případech ustanoven zodpovědným pracovníkem za zkoušení přípravků pro parentální a enterální výživu. Pracoviště bylo poměrně dobře zásobeno nejen běžnými, ale i speciálnějšími infuzními roztoky (rovněž připravovanými podle našich vlastních požadavků).

Samozřejmě jsme zase přestavěli a znovu vybavili laboratoře. Stal jsem se ordinářem pro biochemii vnitřního prostředí a později mi byl ČSAV ještě přiznán vědecký kvalifikační stupeň IIa a byl jsem zařazen jako „vedoucí výzkumný a vývojový pracovník“.

Jeff Koons, *Ludvík (XIV)*, 1986
(nerezová ocel)

Vzpomínám si, že v říjnu 1989 se na našem ústavu uvolnilo místo odborného asistenta. Měl jste tehdy o toto místo zájem. Brzy však vešlo ve známost, že jedinou vhodnou kandidátkou je žena jednoho významného fakultního funkcionáře. Pak přišel 17. listopad a při vaší návštěvě na ústavu začátkem prosince pronesl tehdejší vedoucí ústavu doc. Sláma památnou větu: Vladimíre, tvoje šance podstatně vzrostla.

A tak jste se začátkem února 1990 stal opět učitelem biochemie.

Na co z tohoto období nejraději vzpomínáte?

Situace na úrazovce se trochu zkomplikovala, když se náhle vrátil původní šéf laboratoře, na jehož místě jsem vlastně byl. Ze sociálních důvodů byl vzat zpět (neuspěl na novém pracovišti a nikdo ho nechtěl zaměstnat). Nebylo možno s ním navázat nějakou spolupráci. Dokonce to šlo tak daleko, že přes víkendy měnil některé sledované režimy u pacientů a tím narušoval náš sběr dat. Pro mne to znamenalo značnou zátěž a také ohrožení v plnění výzkumných úkolů. Zodpovídal jsem za

celý provoz a nemohl jsem navíc dělat hlídače. Byl jsem z toho značně unaven.

Posléze bylo jasné, že tato situace není dost dobře řešitelná („kam by on šel?“).

Právě mi končily výzkumné úkoly a tak jsem začal sepsávat zprávy a uvažovat o návratu na poněkud zklidněnou fakultu.

Do toho vstoupila revoluce...

Ty napsané výzkumné zprávy jsem odvezl do Vinohradské nemocnice brzy ráno 29. 12. 1989, v den volby Václava Havla prezidentem. Zúčastnil jsem se pak „obléhání“ Hradu, podařilo se mi dostat až na most přes Jelení příkop, což byl značný úspěch. Dál už ne. Všude (i za mnou) byly desetitisíce lidí.

Po volbě se rozezněly všechny pražské zvony (to byl neopakovatelný okamžik!) a nám všem doslova začal nový život.

V roce 1997 jste se stal předsedou Akademického senátu MU. Co všechno práce předsedy obnášela?

Především zde bylo překvapení. Byl jsem sice po dvě funkční období (6 let) v Akademickém senátu fakulty, ale že bych se stal zrovna předsedou AS MU, to mě nikdy nenapadlo. Nepřipadal jsem si na to „dost dobrý“. Nakonec to nebyla otázka „být dobrý“, ale „být přijatelný“. Diskuse se vedly asi v této rovině: „Chceme se oddělit od Filozofické fakulty a založit Fakultu sociálních studií. Jaký by byl k tomu Tvůj postoj?“ – Zeptal jsem se na výhody i možná rizika, a protože se to zdálo být rozumné, slíbil jsem, že budu pro. Stal jsem se tak pro určitou skupinu „přijatelný“.

Na senátu bylo úžasné to, že občas dovozoval nahlédnout, jakým různým činnostem se lidé na MU věnují, tedy co všechno ta univerzita je schopna výukově a výzkumně pokrýt. Často to bylo téměř ohromující.

V letech 1997-1999 (tj. 3 roky) jsem tedy měl tu čest být předsedou Akademického senátu MU a současně jsem tak byl také členem Rady vysokých škol v Praze. Po celé funkční období jsem byl stálým přizvaným hostem na poradách vedení MU a kolegiích rektora.

Bylo mi tak umožněno vidět, jak se taková organizace řídí a kam směřuje. Bylo mi také dopřáno setkat se s četnými významnými osobnostmi, které byly hosty univerzity a na

Radě VŠ jsem poznal problematiku i ostatních škol.

Z těch významných osobností mě napadá např. Madlein Olbraitová (tehdy ministryně zahraničí) a Alexander Kwaśniewski (v té době polský prezident), americký velvyslanec v ČR aj.

V dalším nemůžeme zapomenout na peníze. Každým rokem bylo (v prvním čtvrtletí) stěžejní částí naší aktivity projednání a schválení rozpočtu univerzity. O hospodaření MU byl AS MU informován pravidelně každé čtvrtletí a v listopadu se jeho zástupci zúčastnili jednání o zásadách rozpočtu univerzity na další rok. (To nás většinou „zavřeli“ ve Štapanicích, ve studijním středisku MU, takže nikdo nemohl utéct. A pečovali tam o nás tak dlouho, až jsme se na nějakých těch kritériích dohodli.)

V r. 1998 zahájila činnost Fakulta sociálních studií, vyčleněná z Filozofické fakulty a na Lipové byla otevřena dokončená Fakulta ekonomicko-správní. Byl to historický zlom: po budově Fakulty právnické, postavené ve 30. letech, to byla první poválečná budova postavená přímo pro účely MU.

AS měl zpočátku po 7 zástupcích každé z fakult. Později (při osmi fakultách) to byl již příliš velký kolektiv. Proto nový volební a jednací řád AS MU (1999) stanovil, že každá fakulta volila ze své akademické obce pouze 5 členů (z toho 2 studenty).

Rozhodně to bylo období zajímavé, i když (hlavně ke konci funkčního období) poněkud časově náročné.

Rok 1998 byl totiž prvním rokem (částečně) platnosti nového zákona o vysokých školách (111/98 Sb.) a od 1. 1. 1999 se MU stala veřejnou vysokou školou. AS se věnoval zejména uvádění zákona do činnosti školy. Rozsah práce, která postihla především právní útvar rektorátu a také legislativní komisi AS MU, je jen obtížně představitelný: při mnohdy opakovaných projednáváních šlo řádově o tisíce stránek upravovaných textů. Veškeré změny procházely senátem. Návrh Statutu MU a jeho příloh byl diskutován a schválen v dubnu 1999.

Téměř všechna zasedání AS byla věnována schvalování statutů, jejich příloh a vnitřních předpisů. Měnila se prakticky celá legislativa. Bylo tomu tak ještě i ve druhé polovině prosince 1999, kdy se AS MU vyjadřoval k ně-

kterým z těchto materiálů hlasováním elektronickou cestou.

Byla to první velmi významná událost, kdy nám Informační systém (zavedený v březnu 1999) umožnil řešení značně obtížné situace.

Musím také vzpomenout slavnostních událostí: V dubnu 1998 AS MU zvolil nového rektora, prof. RNDr. Jiřího Zlatušku, CSc., vedl jsem jeho slavnostní inauguraci v říjnu.

A začátkem r. 1999 slavila MU 80. výročí svého vzniku, zúčastnil jsem se slavnostním projevem o historii akademických senátů naší univerzity, kterou jsem nastudoval v archivu MU.

Za nesmírně šťastnou skutečnost považuji půjčku MU od Evropské investiční banky pro výstavbu univerzitního kampusu Bohunice. Ten kampus totiž bude stát celý, dokončený. Na tuzemských investicích se následně často spojí, takže mnohé zůstává nedokončeno, ve formě jakéhosi málo funkčního torza. Peníze jsou sice investovány, ale nikoliv zhodnoceny („spálené peníze“). Jsem přesvědčen, že toto se nám nestane.

Koncem roku 1999 (i funkčního období našeho AS) měla MU přibližně 18.000 studentů, tedy zhruba polovinu dnešního počtu. Ale to už je opravdu historie...

Vraťme se ještě k vaší roli učitele. Učíte rád a u studentů jste oblíbený. Je něco důležitého, co byste chtěl studentům lékařské fakulty říct?

Naši studenti prožívají na MU nejdůležitější životní roky, část svých 20. let. Mezi 20. až 30. rokem svého věku rozhodujeme o tom, čím budeme, jakou kvalifikaci získáme. Hledáme si zaměstnání i partnera pro další život. A mnohým se narodí i děti.

Od našich dvaceti let se vlastně odvíjí způsob našeho dalšího života. Pokud se nám v té době podaří vytvořit dobrý základ, můžeme z toho mít trvalý prospěch.

Stojí za to „zatnout zuby“ a obstat v plnění svých povinností. Mám dojem, že mnohdy tomu tak bohužel u našich posluchačů nebývá.

Vývoj všech vědních oborů je stále strmější. Vzpomínám, jak v devadesátých letech jsme si všichni půjčovali vaši „Oli“, což byl první

počítač na ústavu. Vyvíjí se i poznatky v biochemii. Máte nějakou vizi, jak se bude biochemie učit za dvacet let?

Ano, Olivetti M 24 byl první samostatný počítač, který se naší laboratoří v úrazovce podařilo získat. K běžné činnosti jsme totiž používali terminálů nemocničního počítače, ale samostatný počítač PC typu jsme neměli.

Oli byla zakoupena jako součást laserového nefelometru, a abychom se vešli do ceny, byl to počítač prakticky bez hard disku. Při statistických zpracováních bylo proto nutno používat vždy několik disket s programem výpočtů.

Oli mi byla na několik let zapůjčena z úrazovky především pro zpracování některých zbývajících dat výzkumných úkolů (pokračoval jsem ve spolupráci s O.I. úvazkem).

V biochemii bude nepochybně důraz kladen na skupinové strukturní zařazení látek a nebude snad nutno ovládat tolik dnešních vzorců. Znalosti látek bude přibývat, takže metabolické souvislosti budou ukazovány spíše jako analogie k jednotlivým vzorovým metabolickým drahám. Poroste ale zdůraznění všech možných metabolických změn u látek určité skupiny. Budou také podtrženy poruchy těchto změn. Biochemie se bude od svého původního „normálního“ obsahu stále více prolínat nejen s fyziologií, ale i s patofyziologií, nutně do ní proniknou četné principy účinku léčivých přípravků a poznatky o regulaci dějů spjatých s nukleovými kyselinami.

Je tedy pravděpodobně, že předměty v dnešním obsahu zaniknou a vytvoří se společně nové obory.

Závěrem mi dovoluňte, abych vám jménem svým i všech spolupracovníků na Biochemickém ústavu popřála mnoho zdraví, spokojenosti a dobré nálady.

Ďěkuji pěkně. Zvláště rád bych poděkoval všem svým spolupracovníkům za příjemné prostředí, které mi v Biochemickém ústavu LF po léta vytvářeli.

Rozmlouvala E. Táborská-